

ΚΙ ΟΜΩΣ, ΤΑ ΓΟΥΡΟΥΝΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΕΙΝΑΙ ΑΚΟΜΑ ΕΔΩ:

ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΑΠΟ ΤΑ '90s ΚΑΙ ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟ ΣΗΜΕΡΑ

ΧΤΙΖΟΝΤΑΣ ΤΟ ΝΕΟ ΠΑΡΑΚΡΑΤΟΣ

Η Τρίτη Ελληνική Δημοκρατία ξεκίνησε το 1974 ύστερα από την στρατιωτική ήττα των ελλήνων και ελληνοκυπρίων στην Κύπρο. Η ήττα αυτή ήταν ο καταλύτης των εξελίξεων που ακολούθησαν, δηλαδή της πτώσης της χούντας και της μετάβασης σε καθεστώς αστικής δημοκρατίας. Ήταν επιπλέον η αρχή της διαδικασίας κρατικοποίησης της ελληνικής αριστεράς και δημιουργίας του νέου αριστεροδεξιού εθνικού κορμού. Σε αυτή την διαδικασία η δημιουργία μιας νέας στρατηγικής στα «εθνικά θέματα» και η καθολική συναίνεση σε αυτή την στρατηγική, με βάση τα νέα δεδομένα στην Κύπρο, ήταν ένα από τα βασικά επίδικα του καθεστώτος που ονομάστηκε μεταπολίτευση. Η νέα εθνική αφήγηση, η οποία απαιτούσε μία μεγάλη και ευρεία συναίνεση, χτίστηκε τα επόμενα δεκαπέντε χρόνια και ολοκληρώθηκε υλικά και συμβολικά λίγο πριν την κατάρρευση του ανατολικού μπλοκ το 1989.

Τα «εθνικά θέματα» λοιπόν ήταν στο προσκήνιο. Ποια ήταν αυτά; Ήταν προφανώς η Κύπρος και το Αιγαίο, ήταν το Μακεδονικό, η μειονότητα στην Θράκη, το λεγόμενο «Βορειοηπειρωτικό». Το ελληνικό κράτος είχε και έχει ανοιχτούς λογαριασμούς στην Ανατολική Μεσόγειο και στα Βαλκάνια και αυτοί οι ανοιχτοί λογαριασμοί απαιτούσαν εκτός από μία νέα εθνική αφήγηση και έναν μηχανισμό, ο οποίος θα διεκπεραίωνε σε βάθος χρόνου, αλλά και μέρα με την μέρα, την εφαρμογή της νέας εθνικής στρατηγικής. Το ένα κομμάτι αυτού του μηχανισμού ήταν το επίσημο κράτος με τους νόμους του και τις απαγορεύσεις του, με τον στρατό και τους εξοπλισμούς του, με την ιδεολογία και την προπαγάνδα του. Πλάι όμως στο επίσημο κράτος χτίστηκε ένα νέο παρακρατικό δίκτυο πανελλαδικής εμβέλειας το οποίο δρούσε στο παρασκήνιο και το οποίο όφειλε να κάνει αυτά που το επίσημο «δημοκρατικό» κράτος δικαίως ήταν σχετικά ανεπίτρεπτο να κάνει: γκεμπελική προπαγάνδα, κιτρινισμός, χαφιεδισμός, προβοκάτσιας κάθε είδους. Το δίκτυο αυτό περιλάμβανε από πράκτορες των μυστικών υπηρεσιών, κατά τόπους ρουφιάνους και χαφιέδες, εθνικά «ευαίσθητα» πολιτιστικά σωματεία, συλλόγους εφέδρων και κάθε είδους καραβανάδων, εκκλησιαστικές οργανώσεις, τοπικούς παράγοντες και δημάρχους, συνδικαλιστικές οργανώσεις και δημοσιοϋπαλληλικά σωματεία, εθνικόφρονες πανεπιστημιακούς, πατριωτικώς σκεπτόμενους δικαστικούς και πολλούς-πολλούς δημοσιογράφους. Δημοσιογράφους που όλοι τους μιλούσαν μόνο μία γλώσσα: την γλώσσα των μπάτσων, του υπουργείου εξωτερικών και της ΕΥΠ.

Η μεταπολιτευτική συγκρότηση αυτού του νέου παρακράτους ξεκίνησε λοιπόν στα πρώτα χρόνια της μεταπολίτευσης και διαμορφώθηκε στα χρόνια του ΠΑΣΟΚ. Το περιοδικό της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς «Σχολιαστής», δημοσίευσε το 1989 μία απόρρητη έκθεση της ΕΥΠ με τίτλο «επιβουλή κατά της Μακεδονίας». Η έκθεση είχε ημερομηνία 14/2/1982, είχε συνταχθεί δηλαδή τέσσερις μήνες αφότου ο πράσιнос ήλιος της «αλλαγής» ανέτειλε στο ανάδελφο έθνος. Η έκθεση αυτή περιέγραφε με μεγάλη λεπτομέρεια τις δραστηριότητες των επισκεπτών από την Γιουγκοσλαβία και ιδιαίτερα των πολιτικών προσφύγων από την Γιουγκοσλαβική Μακεδονία. Η έκθεση έδειχνε ότι ένα δίκτυο χαφιέδων παρακολουθούσε με λεπτομέρεια ό,τι συνέβαινε μέχρι και στο τελευταίο χωριό. Ιδιαίτερη βαρύτητα δινόταν στην παρακολούθηση της καθημερινής χρήσης της μακεδονικής γλώσσας, η οποία ήταν (και είναι) κόκκινο πανί για το ελληνικό κράτος. Οι κυπατζήδες συντάκτες με αγανάκτηση μιλούσαν για την εκτεταμένη χρήση της στο νομό Φλώρινας ακόμα και στις δημόσιες υπηρεσίες. Στο 5ο μέρος της έκθεσης με τίτλο «ανθελληνικές ενέργειες ελλήνων» σημειώνεται η περίπτωση δύο δημοσιογράφων που παρέβησαν την επίσημη γραμμή για το μακεδονικό, κάτι που προκάλεσε αντιδράσεις από τοπικούς «πολιτιστικούς» συλλόγους, δημοτικούς άρχοντες και τοπικούς βουλευτές. Η έκθεση έκλεινε με μία σειρά από συστάσεις και προτάσεις όπως οι εξής: να τοποθετηθούν έμμισθοι πράκτορες στις Νομαρχίες με σκοπό τον έλεγχο της χρήσης της μακεδονικής γλώσσας, να δημιουργηθούν «πολιτιστικοί» σύλλογοι με σκοπό την θωράκιση έναντι της «ανθελληνικής» προπαγάνδας, να χρησιμοποιηθούν οι κομματικές νεολαίες –με διακομματική συμφωνία– ενάντια στην μειονότητα καθώς και το να χρηματοδοτηθούν άνθρωποι με επιρροή στην περιοχή με σκοπό την εξάλειψη της μακεδονικής γλώσσας και πολλά άλλα.¹

Δεν θέλουμε εδώ να επιμείνουμε στο ομολογουμένως ενδιαφέρον περιεχόμενο της παραπάνω έκθεσης, το οποίο δείχνει ότι το ελληνικό κράτος ήταν πανέτοιμο να αναπτύξει την επιθετικότητα του έναντι του «ψευδοκράτους των Σκοπίων», όπως ονομάζεται σε αυτή την έκθεση του 1982 η Γιουγκοσλαβική Μακεδονία. Αυτό που θέλουμε να καταδείξουμε είναι η ύπαρξη εκτεταμένων χρηματικών ροών, οι οποίες συντόνιζαν και οργάνωναν ένα παρακρατικό δίκτυο τοπικής και υπερτοπικής εμβέλειας. Είμαστε βέβαιοι ότι τα ίδια και χειρότερα συνέβαιναν στην Θράκη, στα νησιά του Αιγαίου, στην Ήπειρο.

Η μεγάλη επιτυχία του πασοκ όμως δεν ήταν μόνο ότι εκσυγχρόνισε το παραδοσιακό επαρχιωτικό παρακράτος, το οποίο όντας απαλλαγμένο από το κυνήγι των αριστερών, μπορούσε να εστιάσει στα «εθνικά θέματα». Το ΠΑΣΟΚ κατάφερε να οργανώσει τον μηχανισμό αυτό που θα συγκροτούσε την νέα εθνική αφήγηση και σε κεντρικό επίπεδο. Η κρατικοποίηση των πανεπιστημιακών και των δημοσιογράφων και η πρόσδεσή τους στο άρμα του εθνικού κορμού, ήταν πράγματι ένα μεγάλο επίτευγμα του πράσινου ήλιου. Γράφει ο Δ. Τρίμης στον «Σχολιαστή» του Δεκέμβρη του 1989:

Επί «καλού» ΠΑΣΟΚ –τα πρώτα χρόνια της «αλλαγής»– [...] εντάθηκε με την μέγιστη μάλιστα απόδοση η κρατικοποίηση σχεδόν ολόκληρου του δυναμικού των διανοούμενων και αρκετών μεγαλοδημοσιογράφων κυρίως του ΔΟΛ, σε κυβερνητικά πόστα και στο κράτος. (Γιώργος Ρωμαίος, Γιάννης Κάψης, Γιάννης Ρουμπάτης, Βάσος Μαθιόπουλος). Το ίδιο έγινε και με τους τομείς των Πανεπιστημίων.

Στην υπηρεσία του Υπουργείου Εξωτερικών για παράδειγμα, με πολλές και διάφορες φόρμες εντάχθηκαν και εργάστηκαν, ταξίδεψαν, δημοσίευσαν και φυσικά αμείφθηκαν ακαδημαϊκοί όπως οι κύριοι: Βερεμής, Ροζάκης, Λουκάς Τσουκαλής, κλπ. Επίσης άλλοι πανεπιστημιακοί όπως οι Δ. Τσάτσος, Μιχ. Σταθόπουλος, Λιακόπουλος, Κουμάντος, Καλαβρός, Αλιβιζάτος, Παυλόπουλος, Κοντογιώργης, Γιαννίδης, Κασιμάτης, Βγότζας, Μεταξάς, Βολουδάκης και πολλοί άλλοι [...]

Ενδιαφέρουσα είναι επίσης μια άλλη «κρατικοποίηση», αυτή των πανεπιστημιακών τομέων. Η περίπτωση της Παντείου είναι χαρακτηριστική. Κώνστας, Κατσούλης, Κοντογιώργης, Γιαλουρίδης και πολλοί ιεραρχικά κατώτεροι τους που αρκετά χρόνια τώρα έχουν αναλάβει την παραγωγή προγραμμάτων για την ΕΡΤ [...]. Μαζί τους εκατοντάδες μεσαία και μικρότερα επιστημονικά στελέχη προερχόμενα ιδίως από την αριστερά πράττουν παρομοίως διατείνόμενα ότι υπηρετούν ταυτόχρονα και τα συμφέροντα της αριστεράς και του κράτους!²

Η κρατικοποίηση εκατοντάδων πανεπιστημιακών όλων των βαθμίδων, ιδιαίτερα των αριστερών, καθώς και η πρόσδεσή τους με τις επιδιώξεις του υπουργείου Εξωτερικών προσέφερε μια «επιστημονική» και άρα αντικειμενική θεμελίωση της νέας εθνικής αφήγησης. Μπετονάρισε τον δημόσιο λόγο, οργάνωσε την λήθη όσων έπρεπε να ξεχαστούν και την ψευδολογία όσων –πάραιτα– έπρεπε να διαστρεβλωθούν. Τα «εθνικά θέματα» πέρασαν σε καλά επιστημονικά χέρια: στους Βερεμίδες η Ιστορία, στους Γιαλουρίδης τα ελληνοτουρκικά και η παραγωγή προγραμμάτων στην ΕΡΤ. Όλοι αυτοί μπορούσαν να μιλάνε αυτοπαρουσιαζόμενοι ως ανεξάρτητες, πατριωτικές, ακαδημαϊκές φωνές, ενώ αμείβονταν αδρά με πάμπολλους τρόπους από το επίσημο κράτος.

Και έτσι όλα μπορούσαν να δουλεύουν ρολόι, άλλοι σαλεύοντας υπόγεια και στην αφάνεια και άλλοι από καθέδρας. Από τον τελευταίο χαφιέ στην Φλώρινα και τα Πομακοχώρια, μέχρι την συγκρότηση της ελληνικής στρατηγικής για την υφαλοκρηπίδα, το ΠΑΣΟΚ έφτιαξε τα υλικά θεμέλια του εθνικού κορμού που θα διέπρεπε στα '90s. Υπήρχε όμως μια μεγάλη εκκρεμότητα: τα ιδιωτικά μνήνια.

ΤΑ ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΜΗΝΤΙΑ ΩΣ ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΥΠΟΥ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ

Από το ξεκίνημά της στα τέλη της δεκαετίας του '60, η ελληνική κρατική τηλεόραση είχε ένα στοχευμένο εθνοπατριωτικό περιεχόμενο. Μέχρι το 1982, το ένα από τα δύο κρατικά κανάλια ονομάζονταν ΥΝΕΔ που πάει να πει Υπηρεσία Ενημερώσεως Ενόπλων Δυνάμεων και το πρόγραμμά του ξεκινούσε με έπαρση σημαίας και εθνικό ύμνο. Μπορεί αυτό για πολλούς σήμερα να θεωρείται μία ακόμα καλή στιγμή νοτιοβαλκανικού επαρχιωτισμού, από τους διαρκώς καταπιεζόμενους από το ντόπιο παρακράτος μειονοτικούς όμως θα πρέπει να γινόταν αντι-

ληπτό ως μία συνεχής απειλή. Σε κάθε περίπτωση η ντόπια εθνική αφήγηση ήταν φτιαγμένη με τέτοιο τρόπο, που ο έλεγχος του τι λεγόταν και τι όχι στην δημόσια σφαίρα δεν μπορούσε να αφεθεί στην τύχη του.

Δεν πρέπει κατά συνέπεια να μας προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι η μετάβαση από την κρατική τηλεόραση στον πληθωρισμό των ιδιωτικών μήντια δεν ήταν ένα περιφερειακό, αλλά ένα κεντρικό θέμα στην πολιτική ατζέντα της δεκαετίας του '80. Με άλλα λόγια: η ολοκλήρωση του εθνικού κορμού απαιτούσε μία οικουμενική συμφωνία και συναίνεση πάνω στην δομή, τη λειτουργία και τον έλεγχο των ιδιωτικών μήντια. Έτσι λοιπόν μία από τις κεντρικές αποφάσεις που έλαβε η οικουμενική αριστεροδεξιά κυβέρνηση του Τζ. Τζαννετάκη το καλοκαίρι του 1989, ήταν αυτή που αφορούσε την αδειοδότηση των δύο πρώτων ιδιωτικών καναλιών. Οι δεξιοί υπουργοί Κανελλόπουλος, Γκελεστάθης και Αντώνης Σαμαράς μαζί με τον αριστερό Κωνσταντόπουλο βάλανε την τζίφρα τους για να ανοίξει η νέα εποχή των μήντια. Ήδη όμως είχε επιτευχθεί η οικουμενική συνεργασία του ελληνικού κεφαλαίου, καθώς την ιδιοκτησία του MEGA Channel που πήρε την πρώτη άδεια, ανέλαβε μια πρωτοφανή συνεργασία μεγαλοαφεντικών και μεγαλοεκδοτών: Λαμπράκης, Αλαφούζος, Τεγόπουλος, Βαρδινογιάννης και Μπόμπολας βρέθηκαν όλοι κάτω από την ίδια στέγη.

Από εκεί και έπειτα το ζήτημα ήταν η άνευ παρεκκλίσεων στοίχιση των δημοσιογράφων με την εθνική αφήγηση. Και στο ζήτημα αυτό βέβαια είχαν ήδη γίνει τεράστια βήματα την δεκαετία του '80, τέτοια ώστε ο δημοσιογράφος και μετέπειτα εκδότης του ιστορικού περιοδικού της αριστεράς ANTI, Βασίλης Ζήσης, να γράφει το 1989:

Η παροχή υποδείξεων δεν είναι αρμοδιότητα των δημοσιογράφων. Μπορούμε όμως να πούμε ότι το Υπουργείο Εξωτερικών πρέπει επιτέλους να πάψει να αποτελεί «φέουδο» των δύο μεγάλων κομμάτων, ενίοτε του ενός και ενίοτε του άλλου. Η κατάργηση των διαχωριστικών γραμμών πρέπει να ισχύσει κυρίως εκεί. Ήρθε ο καιρός για μια πραγματικά συναινετική και μακροπρόθεσμη ελληνική εξωτερική πολιτική.³

Ο Ζήσης όπως και άλλοι αριστεροί δημοσιογράφοι του ANTI, καβάλησαν το άρμα της εποχής που ήθελε την «εθνική δημοσιογραφία» να αμείβεται αδρά από τα μυστικά κονδύλια του υπουργείου Εξωτερικών. Είναι γνωστό άλλωστε ότι μια στρατιά δημοσιογράφων τράφηκε την περίοδο 1990-1992 από τα πεντοχίλιαρα που έδινε αφειδώς ο -φέρελις τότε- υπουργός Εξωτερικών Α. Σαμαράς, καθώς είχε ανοίξει ταυτόχρονα όλα τα μέτωπα της ελληνικής επεκτατικής πολιτικής. Όπως αποκαλύφθηκε αργότερα το ANTI έπαιρνε 50 εκατομμύρια δραχμές ετησίως την περίοδο 1990-1993 για τις εθνικές του υπηρεσίες.⁴

Τα μυστικά κονδύλια του υπουργείου Εξωτερικών λοιπόν μοιράζονταν προς πάσα κατεύθυνση. Αν το καλοσκεφτεί κανείς η ένεση ρευστού στο σύνολο του παρακρατικού δικτύου που φτιάχτηκε την περίοδο του ΠΑΣΟΚ και επεκτάθηκε από το 1989 και μετά ήταν απαραίτητη. Η αλληλοουχία γεγονότων την περίοδο 1990-1996 ήταν πράγματι εντυπωσιακή. Η γιγάντωση των κάθε είδους παρακρατικών μηχανισμών, ο συντονισμός τους από τις ελληνικές μυστικές υπηρεσίες, η στήριξη τους από τους δημοσιογράφους οι οποίοι μετατράπηκαν σε γραφείο τύπου της ΕΥΠ και η άμεση πάταξη οποιασδήποτε αντιπολιτευόμενης φωνής ως προδοσία δεν είχαν προηγουμένως στην μεταπολίτευση.

Ο ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΟΡΜΟΣ ΗΘΕΛΕ ΠΟΛΕΜΟ

Τέσσερις στιγμές της πατριωτικής επιθετικότητας αξίζει εδώ να σημειωθούν: η διοργάνωση του μακεδονικού συλλαλητηρίου στην Θεσσαλονίκη, οι προβοκάτσιες της ΜΑΒΗ στην Νότια Αλβανία, η ελληνοσερβική φιλία και ο ρόλος της αριστεράς σε αυτήν και η ελληνική επιθετικότητα στο Αιγαίο η οποία κατέληξε στον παρ' ολίγο πόλεμο με το θερμό επεισόδιο των Ιμίων. Το «συλλαλητήριο για την Μακεδονία» τον Φλεβάρη του 1992, μία αν μη τι άλλο ναζιστικής έμπνευσης φιέστα, ήταν χαρακτηριστική για τις δυνατότητες κινητοποίησης της κοινωνίας στην υπηρεσία μιας επιθετικής εξωτερικής πολιτικής. Επισήμως η κινητήρια δύναμη πίσω από την διοργάνωση ήταν η «Μακεδονική Επιτροπή» αποτελούμενη από μακεδονομάχους κάθε είδους της Θεσσαλονίκης: ο χουντικός και σύμβουλος τότε του Μητσοτάκη Ν. Μέρτζος, ο δήμαρχος Θεσσαλονίκης Ν. Κοσμόπουλος, ο δημοσιογράφος Φ. Γιαγκιόζης, ο τότε πρύτανης του ΑΠΘ Τρακατέλλης, ο πρόεδρος του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Θεσσαλονίκης Παντελής Κωνσταντινίδης, ο πρόεδρος της HELEXPO - ΔΕΘ Αλέκος Μπακατσέλος, ο πρωτοσύγκελος της Ιεράς Μητρόπολης πατέρας Ιωάννης Τασσιάς, ο στρατηγός Αγαμέμνων Γκράτζιος και άλλοι πολλοί. Επίσης ο δήμος Θεσσαλονίκης είχε συστήσει διακομματική επιτροπή για την διοργάνωση στην οποία συμμετείχαν όλα ανεξαιρέτως τα κόμματα, ενώ οι δήμοι πολλών παρακείμενων πόλεων ήταν επίσης σε άμεση επαφή με τους διοργανωτές.

Αλλά η κινητοποίηση αυτή πραγματοποιήθηκε κάτω από την γενική καθοδήγηση του κράτους και των μηχανισμών του. Τα κανάλια, τόσο τα πανελλαδικά όσο και τα τοπικά, προπαγάνδιζαν επί μέρες την συγκέντρωση. Την ημέρα του συλλαλητηρίου οι δημόσιες υπηρεσίες και τα σχολεία της Θεσσαλονίκης και όλων των παρακείμενων νομών έκλεισαν, ενώ τα αστικά και υπεραστικά ΚΤΕΛ προσέφεραν δωρεάν πρόσβαση στο κέντρο της πόλης. Το μήνυμα που

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗ «ΑΣΦΑΛΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗ ΓΚΟΡΑΖΝΤΕ»

Το τι έγινε στην Βοσνία κατά το πρώτο μισό της δεκαετίας του '90 είναι κάτι που αποφεύγεται μετά μανίας να συζητιέται στον δημόσιο λόγο στην Ελλάδα. Υπάρχουν σοβαροί λόγοι για αυτή την αποσιώπηση. Την εποχή εκείνη σύσσωμη η ελληνική κοινωνία έκανε πλάτες όσο και όπως μπορούσε στους σέρβους παραστρατιωτικούς χασάπηδες της Βοσνίας. Από το μαφιόζικο σπάσιμο του εμπάργκο μέχρι τους χρυσαυγίτες εθελοντές στην Σρεμπρένιτσα και από το «καραβάνι αλληλεγγύης» του Αλαβάνου μέχρι τους διθυράμβους του ΚΚΕ προς τους αντιιμπεριαλιστές αδερφούς σέρβους, η ελληνική κοινωνία βούτηξε τα χεράκια της στο αίμα των μουσουλμάνων βόσνιων. Αυτός είναι και ο λόγος που το κόμικ του πολυμεταφρασμένου Τζο Σάκκο «Ασφαλής Περιοχή Γκοράζντε» δεν είχε μέχρι τώρα μεταφραστεί στα ελληνικά.

Ο Σάκκο μέσα από το κόμικ του δοκιμάζει να κάνει μία ανατομία της καθημερινής ζωής των βόσνιων μουσουλμάνων κατοίκων του αποκλεισμένου από τους σέρβους Γκοράζντε, δίνοντας μια εικόνα αξιοπρέπειας και θάρρους μέσα στις χειρότερες συνθήκες, επιδεικνύοντας ένα πάθος για ζωή την στιγμή που παντού γύρω μύριζε θάνατος.

Στην πολύ ενδιαφέρουσα συζήτηση που επακολούθησε της παρουσίασης της έκδοσης, έγιναν εκτεταμένες αναφορές στον ρόλο και την συμμετοχή του ελληνικού κράτους στο βοσνιακό σφαγείο και στην σιωπή νεκροταφείου που είχε επιβληθεί. Συζητήθηκαν ακόμη οι στόχοι και οι επιδιώξεις της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής στο σήμερα, όπου παρά τις αλλαγές που έχουν εν τω μεταξύ συμβεί, ένα μεγάλο κομμάτι του τότε πατριωτικού βούρκου είναι ακόμα μαζί μας. Και πάλι οι σωτήρες του έθνους θέλουν να μας οδηγήσουν σε πολεμική εμπλοκή και με κάθε τρόπο προσπαθούν να φιμώσουν όποιον έχει διαφορετική άποψη.

Κατά τα άλλα αυτό που πρέπει να αποφύγουμε είναι η αδυναμία του πρωταγωνιστή του κόμικ, του βόσνιου μουσουλμάνου Έντιν (αλλά και του συγγραφέα), να καταλάβει πώς ήταν δυνατόν αυτοί που ζούσαν για δεκαετίες μαζί ξαφνικά να σφάζονται μεταξύ τους. Είναι ακριβώς αυτό που λέγαμε λίγο πιο παλιά: ο αντιφασισμός είναι εξαρχής μέρος μιας επιστράτευσης των μικρών συλλογικών μας δυνάμεων, προκειμένου να μην νιώθουμε πια έκπληξη. Άρα να μην νιώθουμε φόβο.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΤΑΞΕΩΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ Β'
ΤΗΛΕΦΩΝΑ: 4
Τεχ. Διευθ. Κστεφάνη Γ-Γουβί
Αρ.Π. Πρωτ. 65007-58420

ΘΕΜΑ: «Επιθετική κατά της Μακεδονίας».

Σας γνωρίζουμε ότι, από τα στοιχεία που μας αναφέρατε και τις λοιπές πληροφορίες, κατά τον περασμένο χρόνο 1991, δημιουργήθηκε η καλύτερη περιγραφόμενη κατάσταση, σχετικά με τα αναφερόμενα θέματα.

1. ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
Ο αριθμός των Γένων και Βασιλεύρων, οι οποίοι υπαξιόθετον τη χώρα μας, ανέρχεται σε 522.146 Γένους και 21.575 Βασιλεύρων, ενώ το 1990 ήταν 488.584 και 23.445 αντίστοιχα.

2. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΓΙΟΥΚΟΣΛΑΒΩΝ
α. Ο κύριος όγκος των εγκλήσεων Γένων προέρχεται από τις περιοχές Δοστίκ, Μοναστηρίου και Αχρίδας και σε ποσοστό 80% γαρίτσι διακρίνεται ότι στη περιοχή της Σαμάρνης και οι πρόσφατοι δείξαν επίσης και διακρίθηκαν στους Νομούς Εδέσσης, Κορσόν, Πέτριε, Βαράζος και Βαυλί της για λόγους επιφορέας και τσαρριστικός, επί

3. Δημογραφία Πολιτισμική Σαλλόγια, όπως ο «ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΣ» φιλίας και η οικονομική ενίσχυση αυτήν, για την προσαρμοσμένη εκδημιών και την Εδούση Ελλάδα, σύμφωνα, προέβλεπε ότι τα επόμενα αποτελέσματα σελοκόλας στους εαυτούς του εαυτούς, που εαυτούς από τις περιφέρειες των εαυτούς, για την τύχη των εθνικών φρονήσεων και την εαυτούς τους έχουν στις ενέκλειες προέβλεπε και αρχίσει από τις 216 οργανώσεις.

6. Παραβίαση όφρων και άλλων (η αναγκαστική πηλοκ, αναβλή, παράτασης και) στους προσεχόμενες οι φρονήσεις στα 1000 Έλληνας.

7. Η επισήμανση σε κάθε γαρό τα εαυτούς και άλλα των εαυτούς τους εαυτούς και της προσαρμοσμένης τους εαυτούς και οι εαυτούς εαυτούς τους και η με κάθε τρόπο (ήτοι και δικαστηριακές διαδικασίες) προσέγγιση αυτήν και η χαρακτηριστική τους κατάλληλα. Στο να γίνονται εαυτούς εαυτούς τους εαυτούς του εαυτούς τους εαυτούς τους.

Προς την επισήμανση αυτή εαυτούς και αναβλή, αναβλή, αναβλή και παύσει οι αναβλή των εαυτούς, κατά της εαυτούς και οι εαυτούς της Κυβέρνησης, εαυτούς εαυτούς εαυτούς εαυτούς εαυτούς.

Αποσπάσματα έκθεσης της ΕΥΠ το 1982 με τίτλο «επιβουλή κατά της Μακεδονίας». Η καταστολή και ο χαφιεδισμός στον ελληνικό Βορρά βασιλεύει και οι πράκτορες αλώνιζαν τα ευτυχημένα χρόνια της «αλλαγής».

Η Αλέκα Παπαρήγα αποτίει φόρο τιμής στον τάφο του Μιλόσεβιτς το 2009. Για τους κκεδες η σφαγή στην Βοσνία είναι μια προπαγάνδα των αμερικάνων.

έδινε το ελληνικό κράτος και οι μηχανισμοί του ήταν σαφές προς όλους τους ενδιαφερομένους: είχε την ικανότητα κινητοποίησης του πόπουλου το οποίο στοιχίζονταν πίσω από τις επιθετικές επιδιώξεις του.

Η στρατηγική της αποσταθεροποίησης στα Βαλκάνια που ακολούθησε το ελληνικό κράτος την εποχή εκείνη, είχε ως δεύτερο επίκεντρο την Αλβανία. Ιδιαίτερα ενδεικτική του τρόπου διαχείρισης του ζητήματος ήταν η υπόθεση της ΜΑΒΗ, θέμα με το οποίο είχαμε ασχοληθεί αναλυτικά παλαιότερα και όσοι δεν έχετε διαβάσει τα σχετικά κείμενα σας προτείνουμε ανεπιφύλακτα να το κάνετε.⁶ Εκεί το ελληνικό κράτος και η ΕΥΠ οργάνωσαν έναν παρακρατικό μηχανισμό με σκοπό την αποσταθεροποίηση του ήδη ταλανιζόμενου από εσωτερικές αντιθέσεις αλβανικού κράτους. Με την μεγάλη μπαγκέτα στα χέρια των ελληνικών μυστικών υπηρεσιών και τα φράγκα από τις μαύρες σακούλες των μυστικών κονδυλίων του υπουργείου Εξωτερικών, οργανώθηκαν «βορειοηπειρωτικά σωματεία», μοιράστηκαν όπλα σε εθνικώς σκεπτόμενους βορειοηπειρώτες στην Νότια Αλβανία και φτάσανε μέχρι του σημείου να οργανώσουν ένοπλη προβοκάτσια με δύο νεκρούς αλβανούς στρατιώτες σε φυλάκιο στο έδαφος της Αλβανίας, η οποία διεκπεραιώθηκε από φασίστες απόστρατους καρβανάδες και μπάτσους της παρακρατικής οργάνωσης ΜΑΒΗ. Τελικώς το θέμα πήρε διαστάσεις, οι κυπατζήδες αναγκάστηκαν να τα μαζέψουν, οι παρακρατικοί συνελήφθησαν, πήγαν στα δικαστήρια, την υπεράσπισή τους ανέλαβε ομάδα επιφανών δικηγόρων και τελικά ο εθνικά σκεπτόμενος δικαστής καταδίκασε τους παρακρατικούς για απλή οπλοκατοχή!

Η ελληνοσερβική φιλία βρισκόταν σε άμεση διασύνδεση τόσο με το μακεδονικό, όσο και με το «βορειοηπειρωτικό». Ήταν η ιδεολογία και πρακτική που συνόψισε όσο τίποτα άλλο την οικουμενική, εθνική, κανιβαλική ομοψυχία και ταυτόχρονα την ιδιαιτερότητα των ελληνικών συμφερόντων στα Βαλκάνια και την Ανατολική Μεσόγειο. Το ελληνικό κράτος ήταν το μόνο παγκοσμίως που υπεράσπιζε με τέτοια ζέση τους σέρβους την στιγμή που αυτοί δολοφονούσαν μαζικά στο όνομα της Μεγάλης Σερβίας. Στην πραγματικότητα καμία πατροπαράδοτη φιλία δεν υπήρχε μεταξύ των «λαών» της Σερβίας και Ελλάδας. Μέχρι το 1990 οι γιουγκοσλάβοι επισκέπτες παρακολουθούσαν από την ΚΥΠ ως εθνικώς ύποπτοι, πολλοί από αυτούς έρχονταν για διακοπές στις παραλίες του Πλαταμώνα και της Ασπροβάλτας και οι έλληνες τους αποκαλούσαν «γύφτους» και τζαμπατζήδες.

Η ελληνοσερβική φιλία ήταν κατασκευάσμα των αρχών της δεκαετίας του '90, μία κατασκευή που βόλευε άριστα την αφήγηση τόσο της ελληνικής αριστεράς όσο και της δεξιάς. Για τους δεξιούς, οι σέρβοι ήταν χριστιανοί ορθόδοξοι, αντιμουσουλμάνοι και αντιτούρκοι, για τους αριστερούς οι σέρβοι ήταν αντιιμπεριαλιστές και αντιαμερικάνοι. Επώνυμα και ανώνυμα στελέχη της αριστεράς, τόσο του τότε Συνασπισμού όσο και του ΚΚΕ βρέθηκαν στην πρωτοπορία της στήριξης των χασάπηδων της Βοσνίας. Ο Αλαβάνος οργάνωνε «καρβάνια αλληλεγγύης» προς τους σέρβους αδερφούς σπάζοντας το εμπάργκο που είχε τότε επιβληθεί στο σερβικό κράτος. Το ΚΚΕ διερρήγγυε τα μιάτια του για τον «αδερφό» Μιλόσεβιτς που όρθωσε το ανάστημά του στους αμερικάνους. Από την μία η ιδεολογία αυτή είχε σαφές υλικό διακύβευμα: την προσπάθεια αποσταθεροποίησης και διαμελισμού του κράτους της Μακεδονίας. Από την άλλη η ελληνοσερβική φιλία μπορεί να νοηθεί και ως συγκαλυμμένος αντιτουρκισμός, μία ιδεολογία ενοποίησης όλων, από την Χρυσή Αυγή ως την εξωκοινοβουλευτική αριστερά, ενάντια στον κοινό εχθρό στην απέναντι πλευρά του Αιγαίου. Η Χρυσή Αυγή έστειλε παραστρατιωτικούς στην Σρεμπρένιτσα και ο Αλαβάνος έστειλε γάλατα, πάνες και ποιος ξέρει τι άλλο στους αδελφούς σέρβους: αυτό θα πει εθνική ομοψυχία.

Η περίπτωση όμως που θα μπορούσε να έχει τις δραματικότερες επιπτώσεις ήταν η αλυσίδα επιθετικών ενεργειών του ελληνικού κράτους στο Αιγαίο που οδήγησε στην παρ' ολίγον πολεμική εμπλοκή στα '93. Τον Νοέμβριο το 1993 το ελληνικό κράτος διακήρυξε την επίσημη πολιτικοστρατιωτική στρατηγική του: το «Ενιαίο Αμυντικό Δόγμα». Παρά την χρήση της λέξης «αμυντικό», η ελληνική στρατηγική ήταν άκρως επιθετική και ισοδυναμούσε με μία προσπάθεια περικύκλωσης και αποσταθεροποίησης της Τουρκίας. Το 1995 το ελληνικό κράτος κατοχύρωσε μονομερώς το δικαίωμα να επεκτείνει τα χωρικά του ύδατα από τα 6 στα 12 ναυτικά μίλια, πράγμα που μετέτρεπε το Αιγαίο σε ελληνική λίμνη με αποτέλεσμα η Τουρκία να θεωρήσει την ενέργεια αυτή ως αιτία πολέμου.

Το ελληνικό κράτος όμως δεν έμενε στις διακηρύξεις. Ταυτόχρονα, στα μουλωχτά, κινητοποίησε όποιο παρακρατικό μηχανισμό διέθετε με σκοπό την δημιουργία τετελεσμένων γεγονότων στο θέμα της επέκτασης των χωρικών της υδάτων. Ένα μήνα μετά την διακήρυξη ότι το ελληνικό κράτος προτίθεται να επεκτείνει τα χωρικά του ύδατα, το καλοκαίρι του 1995, σε ένα μικρό άρθρο στην εφημερίδα «Το Βήμα» αναφερόταν η πρωτοβουλία του υπουργείου Αιγαίου:

να δημιουργηθούν στοιχειώδεις συνθήκες επιβίωσης στα ακατοίκητα βράχια του Αιγαίου: Σε κάθε βραχονησίδα εγκαθίστανται από μία ελληνική σημαία, μία δεξαμενή με πόσιμο νερό και μία άλλη με καύσιμα, θα χτιστεί από ένα εκκλησάκι και ένα πέτρινο κτίριο που μπορεί να χρησιμοποιηθεί είτε ως κατάλυμα είτε ως καταφύγιο, θα παρέχονται δε υλικές διευκολύνσεις σε όποιον επιθυμήσει να περάσει λίγες εβδομάδες οικολογικού τουρισμού. Το πρόγραμμα αυτό, που θα αρχίσει να εφαρμόζεται σε ένα έτος, δεν περιλαμβάνει σε καμία περίπτωση μαζική εγκατάσταση πολιτών... Ο θρύλος της Κυράς της Ρω αναβιώνει στην καρδιά του Αιγαίου.⁶

Τον χειμώνα του ίδιου έτους (4/11/1995) η εφημερίδα Έθνος μάς πληροφορούσε ότι 1700 πατριώτες έλληνες επιθυμούσαν να συμμετάσχουν στο πρόγραμμα κατοίκησης των νησιών. Οι φλογεροί πατριώτες δεν ήταν άλλοι από τον δήμαρχο Καλύμνου Δ. Διακομιχάλη και τον αστυνομικό διευθυντή Καλύμνου, οι οποίοι, κατόπιν εντολής του υπουργού Άμυνας και της

ΕΥΠ, σήκωσαν την ελληνική σημαία στα Ίμια· μία βραχονησίδα η οποία απέχει 6,5 μίλια από το λιμάνι της Καλύμνου, ενέργεια που οδήγησε στο γνωστό σε όλους θερμό επεισόδιο. Προσέξτε, τα Ίμια απέχουν 6,5 μίλια από το λιμάνι της Καλύμνου, δηλαδή μισό μίλι παραπάνω από τα επίσημα ελληνικά χωρικά ύδατα. Το μήνυμα της προβοκάτσιας των Ιμίων ήταν σαφές: το Αιγαίο είναι μία ελληνική λίμνη. Και ήταν αυτή η επιθετική ελληνική πολιτική που μας έφερε στα πρόθυρα του πολέμου.

ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟ ΣΗΜΕΡΑ

Η υπόθεση των Ιμίων έγινε έκτοτε σύμβολο του ελληνικού πατριωτικού βούρκου. Δεν ήταν ένα ατύχημα αυτή η εξέλιξη. Ήταν φυσική εξέλιξη των διαδικασιών που ξεκίνησαν με την σύσταση ενός αριστοροδεξιού παρακράτους το οποίο διέπρεψε από το 1989 και μετά στα Βαλκάνια, στο Αιγαίο, στην Κύπρο. Οι κοινωνικές δυνάμεις που οργάνωσε, χρηματοδότησε και κατεύθυνε το ελληνικό κράτος ταύτισαν τα συμφέροντά τους με την πιο επιθετική εκδοχή της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής. Όλα αυτά δεν προέρχονταν από κάποιου είδους αφηρημένη ιδεολογία. Ήταν περισσότερο η υλική και ιστορική συνείδηση ότι η διατήρηση της υλικής ευμάρειας του ανάδελφου έθνους περνάει μέσα από μία επιθετική εξωτερική πολιτική. Την δεκαετία του '90, σύσσωμος ο ελληνικός κοινωνικός σχηματισμός μετά από μία πενταετία φασιστικού παροξυσμού εναντίον όλων, έφτασε στα πρόθυρα του πολέμου. Ποιοι βρέθηκαν απέναντι σε όλα αυτά τα σχέδια; Ελάχιστοι. Η ΟΑΚΚΕ ήταν με σαφή τρόπο ενάντια. Επιπλέον την άνοιξη του 1992 ακροαριστεροί συγκρότησαν την Αντιεθνικιστική Αντιπολεμική Συσπείρωση, διατυπώνοντας έναν αντιπολεμικό, αντιμιλιταριστικό, αντιεθνικιστικό λόγο. Τον Μάιο του ίδιου έτους, τέσσερα μέλη της συνελήφθησαν και καταδικάστηκαν σε πολύμηνη φυλάκιση για το μούρασμα φυλλαδίου με τίτλο «Οι γειτονικοί λαοί δεν είναι εχθροί μας». Το σκεπτικό της απόφασης ήταν εμφυλιοπολεμικό: «Διέσπειραν ψευδείς ειδήσεις και φήμες ικανές να επιφέρουν ανησυχίες και φόβο στους πολίτες, να κλονίσουν την εμπιστοσύνη του κοινού στις ένοπλες δυνάμεις της χώρας και να επιφέρουν διαταραχή στις διεθνείς σχέσεις της χώρας».⁷

Στον αντιεξουσιαστικό χώρο, αν και προφανώς υπήρχαν φωνές που ήταν ενάντια στην εθνικιστική παράκρουση, επικρατούσε από αμηχανία μέχρι αδιαφορία: την εποχή των σφαγών στην Βοσνία και των προβοκατσιών στο Αιγαίο, ο αντιεξουσιαστικός χώρος ασχολούνταν με θέματα όπως η αλληλεγγύη στους Ζαπατίστας ή το σούπερ μέγα καγκελάκι του Πολυτεχνείου. Στις διαδηλώσεις της εποχής πάντως για το θέμα της Μακεδονίας ή το «Βορειοπρωτοδικό» επικρατούσε η λογική των ίσων αποστάσεων ενάντια στους εκατέρωθεν εθνικισμούς: μία αντίληψη η οποία τελικά άφησε χώρο να γίνονται εγκλήματα στα βουβά όπως αυτό της εθνοκάθαρσης στην Βοσνία: αυτό που καταφέρνει η αφηρημένη αντίθεση σε όλους τους εθνικισμούς είναι να πετάει την μπάλα εκτός γηπέδου.

Είκοσι χρόνια μετά, ζούμε σε μία εποχή η οποία έχει πολλές διαφορές αλλά και αρκετές ομοιότητες. Το ελληνικό κράτος από το 2009 και μετά πιστεύει ότι το τουρκικό βρίσκεται στην ίδια δυσχερή κατάσταση όπως και στα '90s. Τότε ήταν το κουρδικό αντάρτικο, τώρα είναι η διάλυση της Μέσης Ανατολής. Τώρα, όπως και τότε, το ελληνικό κράτος επιδιώκει να δημιουργήσει τετελεσμένα στο Αιγαίο και προσπαθεί να μετατρέψει το Αιγαίο σε κλειστή ελληνική λίμνη. Η ορολογία έχει διευρυνθεί και τώρα περιλαμβάνει και την ΑΟΖ. Η κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ έφτασε στο σημείο να επαναφέρει για λίγο, τον περασμένο Ιανουάριο, το ζήτημα της κατοίκησης βραχονησίδων, το ίδιο δηλαδή θέμα που μας οδήγησε στα πρόθυρα του πολέμου στα Ίμια.⁸

Πολλοί από τους πρωταγωνιστές της δεκαετίας του '90 μάς άφησαν χρόνους, αλλά εξίσου πολλοί συνεχίζουν να μας κάνουν παρέα. Ο Καμμένος, ο Κοτζιάς και ένα σωρό συριζαίοι και πρώην πασόκοι καθώς και οι παρατρεχάμενοί τους έρχονται απευθείας από τον πατριωτικό βούρκο των '90s. Η πρώτη φορά αριστερά ακολουθεί με συνέπεια την εθνική πολιτική περικύκλωσης και αποσταθεροποίησης του τουρκικού κράτους. Η μεγαλύτερη ίσως διαφορά αφορά εμάς: δεν μπορούμε πλέον να πούμε ότι δεν ξέρουμε και δεν καταλαβαίνουμε αυτά που ετοιμάζει το ελληνικό κράτος.

1. Σχολιαστής, #79, 9/1989.

2. Σχολιαστής, #82, 12/1989.

3. Σχολιαστής, #83, 1/1990.

4. Λήμμα ANTI στην ελληνική Wikipedia. Εκεί αναφέρονται δημοσιεύματα της εφημερίδας Έθνος 19-22/10/1993 στα οποία αποκαλύπτονται κάποια από τα ονόματα μμε που χρηματίστηκαν από τα μυστικά κονδύλια του υπΕΞ.

5. «Υπόθεση ΜΑΒΗ: "έχω μια αδελφή,κουκλίτσα αληθινή..."» Μέρος Α' Antifa #36, 4/2013, σελ. 16-21 και «Υπόθεση ΜΑΒΗ: Εμπρός γενναίοι μου!...Πίσω γενναίοι μου» Μέρος Β' Antifa #37, 7/2013, σελ. 16-20.

6. Αναφέρεται στο «Το γκρίζο "έπος" των βραχονησίδων», Τάσος Κωστόπουλος, Εφημερίδα των Συντακτών, 31/1/2016.

7. Δημοσθένης Παπαδάτος-Αναγνωστόπουλος, Αυγή, 11/5/2008.

8. «Πρόγραμμα κατοίκησης 28 νησίδων και βραχονησίδων». Γιώργος Σ. Μπουρδάρας, Βασίλης Νέδος, Καθημερινή, 10/1/2017.

Παπάδες, ο πρύτανης του ΑΠΘ Τρακατέλλης, ο μακεδονομάχος Ν. Μέρτζος και ο Κώστας Καραμανλής ψάλλουν τον εθνικό ύμνο στο συλλαλητήριο για την Μακεδονία τον Φλεβάρη του 1992. Ο Μέρτζος ανέφερε στην εφημερίδα Μακεδονία το 2006 για την οργάνωση του συλλαλητηρίου τα εξής:

«Εκτελεστικός και οργανωτικός υπεύθυνος ήταν ο Σωτήρης Καπετανόπουλος. Παράλληλα τα μέλη του πυρήνα της Μακεδονικής Επιτροπής εργάστηκαν "σκοτωτά"(sic). Δώσαμε μαγνητοταινίες με τα συνθήματα, ενιαία δελτία Τύπου και βίντεο (επειδή ήταν προπαγάνδα τα έφτιαξα εγώ) στα ραδιόφωνα, στην TV100 και στην EPT3. Διασφαλίσαμε την πρόσβαση σε όλους τους μεγάλους οργανισμούς, στα σχολεία, στις ποδοσφαιρικές ομάδες (θυμάμαι οι ΠΑΟΚσήςδες κατέβηκαν πρώτοι), στα ΚΤΕΛ για να βάλουν ειδικά δρομολόγια, στους δημάρχους. Το αποτέλεσμα είναι ότι περισσότερος κόσμος ποτέ δεν μαζεύτηκε, περίπου 1.000.000 κόσμος! Ήταν ασυγκρίτως μεγαλύτερο ακόμη κι από τις φτιαχτές μεγάλες συγκεντρώσεις των κομμάτων...».

Πάνω ο Δ. Διακομιχάλης, δήμαρχος Καλύμνου, περήφανος με την ελληνική σημαία στα Ίμια κορυφώνει τις ελληνικές προβοκάτσες στο Αιγαίο.

Κάτω: Ο Δ. Διακομιχάλης χαμογελαστός με τους Γλέζο και Σιάντα.